

אגדת היום

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

בכורות ז | משך ההריון בחי ובצומח

קללה שלא ברא הטבע

לא ברור כל כך למי מיועד הקטע שבו מספרת הגמרא על משך ההריון של בעלי חיים שונים, ועל תהליך הגידול המקביל בעולם הצומח. מי שאינו מחובבי החי והצומח – יתקשה למצוא בזה עניין, ומי שעוסק בזואולוגיה ובבוטניקה – יעדיף ספרים שזה תחום העיסוק המרכזי שלהם. כמוכן, לכל פרט כזה שמביאה הגמרא יש משמעות, אך גם אם קצרה דעתנו מלהבין את המשמעויות העמוקות, נוכל לזהות את ההפתעה שבסוף הקטע.

בסוף הרשימה מופיע יוצא דופן אחד. לכל בעל חיים יש צמח שדומה לו, מבחינת הזמן הדרוש לו להוציא את פירותיו. יש שמוציאים את ולדותיהם או פירותיהם מהר, ויש שלוקח להם זמן רב, ואפילו שנים. אבל מכל בעלי החיים, זה שההריון שלו ממושך מכולם הוא הנחש. ואם לא די בזה שההריון שלו ארוך, שבע שנים, מתברר גם שאין לאורך הזה תופעה מקבילה בעולם הצומח. אם עד עכשיו היה אפשר לחשוב שלפנינו תיאור זואולוגי ובוטני בלבד, כאן כבר משנה הגמרא את אופי הניסוח: "ולאותו רשע לא מצינו חבר".

אפשר לומר שכיוון שמדובר בנחש, הידוע לשמצה מאז גן העדן, הגמרא השתמשה בלשון מליצית לגנותו. אולם נראה שחז"ל אינם משחקים בנחשים סתם. כל גורם מפרשת גן עדן, בפרט אם יש לו מקום מרכזי באותה פרשה מכוננת, אם אנו מוצאים אותו סתם כך באמצע סוגיה – הוא צריך להדליק לנו נורה אדומה. לא סתם הדגישה הגמרא את חריגותו של הנחש. יתרה מזאת: לא מן הנמנע שכל הרשימה הזו, שבה מופיעים בעלי חיים לצד צמחים, נועדה כדי להגיע בסוף לנחש – ולהראות שהוא יחיד מסוגו. ומדוע הוא יחיד? מפני שהוא רשע.

בהמשך, הגמרא מסבירה שההריון הארוך של הנחש נובע מקללתו. הוא ארוך "מכל הבהמה ומכל החיה", ולכן הריונו ארוך יותר משל הבהמות ושל החיות. לאחר מכן, מביאה הגמרא סיפור ארוך על הוויכוח בין רבי יהושע לחכמי אתונה; לוויכוח זה ניתנו כבר פירושים רבים, מקיפים ועמוקים, אך בבסיס הוויכוח התפתח הוויכוח. עומדת טענתו של רבי יהושע, שהריונו של הנחש ארוך שבע שנים, בניגוד לטענת חכמי אתונה שההריון ארוך שלוש שנים בלבד. טענה כזו, שממנה בוקע ויכוח חזיתי וממושך בין רבי יהושע לחכמים היוונים, חייבת להיות כבדת משקל. השאלה היא, כנראה, אם הנחש מתנהג כמו כל חיה אחרת בטבע – או שהוא חריג בקללתו.

היוונים העריצו את הטבע. מבחינתם כל הטבע אסתטי והרמוני, ואם יש בו משהו רע – זה חלק מהטבע. אולם לפי חכמת ישראל, יש צד שלילי שאינו חלק מהטבע הרגיל. הוא תוצאה של קללה. הטבע עצמו הוא טוב, כך ברא אותו הקדוש ברוך הוא, אולם טמון בו גם רע שהתפתח מעבר לפרופורציות הנכונות. העולם נפל בעקבות החטא בגן עדן, ירד ממדרגתו האלוקית, ומאז יש בו כוח רע ומזיק. קללה לא טבעית, שאי אפשר להשלים איתה; צריך להיזהר מפניה, להתמודד עמה ולחתור לתיקונה.

חכמי אתונה הותירו אחריהם מורשת ענפה, שעל בסיסה צמח העולם התרבותי המערבי. עולם שמנסה לפעמים להסתדר עם הרע, לטייח אותו, לטאטא אותו מתחת לשטיח מכובד ואסתטי. אחת לכמה זמן הרע הזה יוצא מתחת לשטיח, ולתדהמתו של העולם המשכיל והתרבותי, הוא מתחיל להתפרע ולהשתולל. רבי יהושע, מנגד, הותיר אחריו את חכמת ישראל, שקוראת לנחש בשמו ומתמודדת מולו באומץ, עד שישוב העולם למדרגת גן עדן.

ת"ר: תרנגולת לעשרים ואחד יום וכנגדה באילן - לוז, כלב לחמשים יום, וכנגדו באילן - תאינה, חתול לחמשים ושנים יום, וכנגדו באילן - תות, חזיר לששים יום, כנגדו באילן - תפוח, שועל וכל מיני שרצים - ששה חדשים, וכנגדם באילן - תבואה, בהמה דקה טהורה לחמשה חדשים, וכנגדן באילן - גפן, בהמה גסה טמאה לשנים עשר חודש, וכנגדו באילן - דקל, טהורה לתשעה חדשים, וכנגדה באילן - זית, הזאב והארי והדוב והנמר והברדלס והפיל והקוף והקיפוף לשלש שנים, וכנגדן באילן - בנות שוח, אפעה לשבעים שנה, וכנגדו באילן חרוב, חרוב זה משעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו שבעים שנה, וימי עיבורו שלש שנים. נחש לשבע שנים, ולאותו רשע לא מצינו חבר, ויש אומרים: מוכססים.

